خدای جہان آفرین را حمد بیحد و ثنای بیعد کہ درین وقت

سعید و زمان حمید و ہنگام خوش و موسم دلکش
ریاحین حدیقۂ افضال گلدستۂ گلشن اینی یعنی کلام با نظام موسوم

نازارستان سعدی

از نتائج طبع علامۂ عصر یگانۂ دہر فخر خاقانی رشک سعدی غیرت
جالینوس حکیم محمد اصغر حسین صاحب سلمہ ربہ المتین قریشی فتحگڑہ

در مطبع منشی واقع فتحگڑہ رونق طبع بی اندازہ یافت

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

بعد حمد خدا و نعت سرور انبیا اور منقبت آل اخیار و اصحاب
اطہار کے مخفی نرہے کہ سرزمین دکن مین ایک ریاست مختصر بہوپال
کی ہے ایک زمانہ مین نواب سکندر بیگم صاحبہ خلد نشین وہان کی فرمانروا
تہین انکے محاسن ذاتی اور محامد صفاتی کا بیان حیز امکان سے خارج ہے
عورتون مین تو کیا مردون مین بہی ایسا قدردان اور ہنرپرور جوہر شناس
پاکیزہ گوہر کوئی رئیس دیکہنے سننے مین نہین آیا محرر اوراق غبار نعلین
محمد اصغر حسین غفر لہ رب المشرقین انکی زمانہ مین بخدمت سرکار والا اقتدار
انگریزی منصب معزز پر کا فرمان تہا گو اوس رئیسہ عالیہ نے باستماع حالات
فقیر بیان [illegible] استعداد بلواکے بہوپال مین بکمال اعزاز طلب فرماکر مناصب
جلیلہ پر ممتاز [illegible] قول با مور کیا چنانچہ حال مفصل اسکا کتاب سوانح عمری
جسکا نام تاریخ [illegible] نات تمثیل ہے بشرح و بسط مندرج ہے اور کچہ حال مختصر

نذری میں بھی مدون ہے الغرض رضیہ مرحومہ نے ایک یہہ قاعدہ
مقرر کیا تہا کہ لڑکے اور لڑکیاں لاوارث جسقدر ممالک محروسہ سے آتی تہین
انکی پرورش زیر سرکار سے ہو کر ہر قسم کا کام ہر ایک کو تعلیم کیا جاتا تہا
بلو انگریزی کا ہنر کسکو بنت کاڑھنی کسیکو اسٹول پر کام کرنیکا کسیکو بیڑہ
بنانے گلکہ بنانیکا تعلیم ہوتا تہا جب ایک گروہ ان لاوارثونکا علیہ ہنر سے
آراستہ ہو جاتا تہا تب ہر ایک لڑکی لاوارث کا لڑکے لاوارث سے
عقد کر کے محلسرا کے صحن میں ایک زنانہ بازار اشیائے ساخت ان لاوارثونکا
ترتیب دیتی تہین اور اراکین ریاست کو حکم ہوتا تہا کہ جسکا جس چیز کو جی چاہے
قیمت مقررہ پر خرید کرے اور خود بہی خرید فرماتی تہین اس حسن تدبیر سے
یہہ معقول اون لوگون کے ہاتہہ آجاتا تہا اوس وقت ارشاد ہوتا تہا کہ اسی روپیہ سے
بازار رو کہیں دوکانداری اپنی کرو اب سرکار کفیل تمہارے مصارف کی نہوگی
چنانچہ بموجب اسکے جب اول مرتبہ میرے عہد مین یہہ بازار آراستہ ہوا
طبیعت کو یہہ طریقہ نہایت پسند آیا بحکم لا خیل عندی ولا مال فلیسعد
بالنطق ان لم یسعد الحال چند ورق اوسکی مدح واقعی مین لکہکر
پیشکش کئے خود ممدوحہ نے ایک دربار عالیشان منعقد فرما کر اوس
نثر کو میری ہی زبان سے سنکر نہایت تحسین و آفرین فرمائی اور بجلدو
ان اوراق کے میرے فرزند دلبند قرۃ العین اشرف حسین کے واسطے
کہ اوسوقت میں عمر دوازدہ سالہ تہا اور تحصیل علم مین معروف رہتا تہا ایک
معقول بالا خط خدمت مقرر فرمایا اور ایسا ہی سلوک اور دستگیری و التفات ہمیشہ
کیا جب بتقاضائے گردش آسمانی رضیہ ممدوحہ نے اس دار فانی سے عالم
جاودانی کو رحلت فرمائی اور زمام سلطنت ہاتہہ مین نواب شاہجہان بیگم صاحبہ

کے آئی انکا عہد بہی مرجع دو جہان رہا جب بیگم صاحبہ معظمہ نے
مولوی صدیق حسن خانصاحب خلف مولوی اولاد حسن صاحب قنوجی کو
شرف ازدواج مشرف فرمایا اور اختیار تمام حل و عقد مہمات سلطنت کا انکے
دست قدرت مین آیا انہونے سب پرانے خدمتگاران نمک حلال و خیرخواہ کو
بعض اغراض نفسانی کے جہت سے برخاست کر دیا اوس زمرہ مین اس
خاکسار کی بہی برطرفی ہوئی اور تمام مال و متاع نذر نوابصاحب کر کے بعد
گوشہ ونیک بہی اپنے وطن یعنی فرخ آباد مین آیا تو دل نے چاہا کہ بحکم
اما بنعمة ربک فحدث بنظر ادائے شکر اوس محسنہ مبرورہ کے
اس نثر کو نشر کیا جاوے ہر چند اس زمانہ مین چرچا عبارت آرائی
فارسی کا مثل زمانہ سابق کے نہین رہا ہے تاہم اکثر شایق اسکے اب تک
موجود ہین لہذا ہدیہ نظر مشتاقان کیا جاتا ہے کہ احسان محسن کا
شایع کرنا بہی ایک قسم کا شکر ہے ۱۲

بسم اللہ الرحمن الرحیم

تاجوری معنی از حمد سلطان عالمی ست کہ جبین قیصر و خاقان بر آستان
کبریائی او سجدہ ریز ست و صبح اقبال شاہنشاہان زمان از پرتو خورشید
التفاتش طرب انگیز سر بلند شاہان گردن فراز بدرگاہ او بر زمین
نیاز و چتر داری بخت به نعت سروری آدمیست کہ شرفہ ایوان رفیع
البنیان کسری از صولت اقبالش سر بر زمین نہادہ و کنگرہ دیوان منیع
الیوان نوشیروان از نہیب اجلالش در لرزہ افتادہ احمد کہ نشد
لولاک آمدہ چہ جای است گر آلایش تن پاک آمدہ یکحرف از مجموعہ منشور فیض

لولاک لما خلقت الافلاک آمده فصلوات الله و سلامه علیه و علی من
اهتدی الیه اما بعد خاکسار الملوین محمد اصغر حسین غفرله رب المستعان چون بجد
پیمبران گنجینه خالی و صاحب جوهران سحق صلایه پایمالی باریک بینان
کارخانه صنع بیچون عبرت نگاهان نیرنگی چرخ بوقلمون التماس مینماید که چون
نیر برج شهریاری گوهر درج کامگاری فروزنده سیمای بختیاری فرازنده لوای
جهانداری آنکه سیمای پیشانیش بسان ماه چهارده تمام نورانی و جبین فیض
آگینش خالی از چین پیشانی چشمانش چشمه عین مهربانی ابروانش کلید خزانه
کامرانی نگاه باریک بینش نور نظر مردمی و احسان دوست و بازوانش
نیسان و دانش درج جواهر سلاست تقریر زبانش سالک مسلسل تحریر زلف
بانوی اقبالش زنجیر پائے سرکشان کاکل خاتون اجلالش کمند گردن
خودسران سینه اش خزینه اسرار کف سخانثارش ابر سمند با سیر وفا بطش
دلیل راست کیشی عقل دوربینش برهان مآل اندیشی ملکه زمان نوشیروان
دوران گردون حشم کیوان خدم حاتم همم سحاب کرم نواب سکندر بیگم
والیه ریاست بهوپال دام اقبالها و ضاعف اجلالها خاکسار ذره بیمقدار
را از وطن مالوف که شهر فرخی بنیاد فرخ آباد است بتشریف طلب
نواخت و بفرازین پایه که در خور آن بودم از علو همت خود افراخت سرورے
دیدم نیے عدیل که نظیرش چشم فلک هم ندیده باشد و افسرے یافتم
نے بدیل که گوش گردون شبیهش نشنیده خیاط ازل خلعت اقبال برای
قامتش دوخته مشاطه قدرت از دست خود چهره دولتش
برافروخته در هفت اقلیم هیچ صفت او را یگانه و ممتاز سروران بنا
گردانیده و آوازه این صفات حمیده و خصائل پسندیده او در چار سوی عالم

به خشش حیات رسانیده بحکمی عدالت که از مدد ضعیف نوازیش برف زار
بستان سبز گیاه جز در سیر [illegible] سیاه خریدن چاره کجاست و خار را با گل باهم
با چشم بغیر از یاری کدام یار را چیره دستان را دست قدرت شکسته است
و گردن سرکشان بر دست در گردن بسته گرگ با گوسپند در بازیست و لوزیا آهو در
شفقت طرازی یگانه و بیگانه ضعیف و قوی را در نظر حق پسند خود برابر می شمارد
و در دیوان عدل و داد جنبه کسی گرفتن گو عین ذات خود باشد ننگ و عار می انگارد
روزی مقدمه پالان خودش با مستاجر دیهات جاگیر روبکار گردید هرگاه وقت
صدور حکم قطعی رسید تفویض یکی از اراکین ریاست نمود تا تاکید و قارغن شد باید
فرمود که براه نصفت و درایت بی رو و رعایت انفصالش باید ساخت و هرگز هرگز
جنبه ما نباید پرداخت و بهمین سبب که معامله ذاتیه خود را خود فیصل کردن سلاطین
شفقت آگین نشاید و حکمت کارخانه ذات خود درست نیاید پیشتر صدور آمد
تا برعایت نفس اماره مقدمه برخلاف انصاف نه انجامد دوم انتظام پولیس
و فرحت انتظامش آنقدر امنیت پرداخت که درهای خزاین چون
دروازه توبه هر زمان باز است قطاع الطریق طریقه خود گذاشته اند و رهزنان
مانند زنان رو بگوشه عفت داشته کهربا در ربودن کاه معذور است و مقناطیس
در جذب آهن مجبور سوم استحکام هریک امر ملکی و جنگی آنچنان فرموده که گوی سبقت
از امثال و اقران ربوده تا آنکه برای سر کردن توپ های سلامی و دیگر
جشن و تقریب در مهر قلعه فتح گره مقرر است و آن از محل علیا دوری دارد
بتعیین همین وقت بسبب بعد مسافت توقف متصور بسقف اعلای محل
والا نگهبانی چیچم درست می گمارد تا با آن مسجا آرد و توپچی هم از جای خود چشم
نگاه دوخته دارد همین که از بام [illegible] شدن توپ سر [illegible] این نگهبان [illegible]

بعضی [illegible]

بجا شناسند و از آنجا در عین وقت منظور نواب رعد نهیب منصور گشت دانشمندان
دوران یعنی گروه برترین انبوه انگریزان بحسن انتظامش معترف اند و
بر غایت ذهانت و فطانت او معترف زبان باستان این ریاست از
انضباط قواعد و قوانین که حکام نصفت گزین را پابندی آن واجب است
عاری بود و هر کسی از ارباب حل و عقد بمشت مهمات مالی و ملکی حسب
اقتضائے رائے خود عملی نمودند دستور العملی که بنظر دارند فقرے بابین
خوبی که سجلی مشرح هر نگارند این ملک در عهد ریاست مهاراج خود آن قواعد دستور
و قوانین بسلک تالیف منسلک ساخت که هر یک از ارکان ریاست حسب
آن بتنفیذ احکام کاروبار عالمی با حسن انتظام می توانند پرداخت گورنر
معامله دانشوران انگلستان ضرب المثل عالمیان اند بارے دستور این
و الا با نگاهبان در ترتیب قوانین آنست که گروهی از جهاندیدگان تجربه کار و گزیدگان
فطانت شعار با خود با گفتگو و ترجیح نموده قاعده مرتب میگردانند و برای اجرایش
حکام ضلع میرسانند هرگاه از تجربه و تداول خللی در انتظام در می یابند بوادی اصلاح
می شتابند ازین جاست که قوانین این ستمگان در هر ماه نسخ می پذیرد و از تغیر فصول
دیگر میگیرد و این عقیله زمان از تجربه های باستان که احتمال آن در وقوع موجود
است حسن و قبح آن مشهود قاعده سنجیده و دستوری پسندیده قرار میدهد
و بران بنای انتظام مملکت خویش می نهد ازینجاست که آئین همین او از نسخ و ابطال
مصئون است و از تغیر و تبدل مبرا لاجرم نوشته او مقبول ارباب فرهنگ است
پسندیده اصحاب دانش و فرهنگ چون در اجرائے احکامات جزوی
از تحریر فرامین و برداشتن نقول آنها و نگاشتن عرایض تعمیل و داشتن تفصیل
جدا طالت کار و اضاعت وقت و گرانی دفتر مسودی مترتب بود لاجرم کتاب جزوی

اجرا فرمود که بر یک صفحه خلاصه حکم و تاریخ می نگارند و بر صفحهٔ دوم تحاذی آن
حال تعمیل سجامه می سپارند بنای این شهر فرخی بهر بر کوهستان افتاده
بود لاجرم عمارتش از رنگینی و خوش ترکیبی ساده بود هر جا نشیب و فراز بجا
می بود و شوارع و طرق از غایت اعوجاج در نزهت بر دل تماشائیان
نمی گشود اکنون از حسن ترتیب آن ملکه نادر فن وسعت و فضائے هر کوچه
برزن محسود گلشن است و متانت عمارت و لطف تعمیر آن رشک گلستان
عدن زهی فهم کامل که بالغ خردان در امورات معضلات چاره جوئی
از رائے صائبش میجویند و زهی عقیله با سرکه عالی جواهران مشکل سر به آستانه اش نیز
می فرسایند سوم اتباع شریعت غرا که امضائے جملهٔ اوامر و نواهی
منحصر بر فتوائے شرع مبین است و فصل خصومات مطابق احکام دین
متین از دست همت کدامی فرمانفرمائے تا به مناسک حج و عمره نگردد
بلکه این حوصلهٔ بزرگ و ارادهٔ سترگ در خاطر هم نگنجیده و ملکه محترم
یکسال کوس عصمت نواخته مع الخیر و العافیه ازان بار سکبا باز گردیده و
عرص مدت هیچگونه فتوری در انتظام ملکی و مالی نرسیده چهارم سخاوت
که اگر دریا را با جگر کشش نسبت بهت و هم بر جائے خود نخواهد بود ان الله
در تعریف و صفت نهاده است و این دریائے خزائن کشاده جواهر
ثمین مردم داده است و اگر نیسان را با ابر نوالش تشبیه نمایم زیبا نخواهد
آن در سالی یکبار صدف تشنه را از قطرهٔ آلی سیراب ساخته و
به آبیاری بارے جریده ز سرسبزی گشت امید عالمی از آب گوهر پرداخته
لاجرم نام حاتم سترده اند و بجائش اسم سامی این خاتون آورده پنجم
سعی عهد و ستیف پابندی پیمان بمثابه که اگر

بندوبست هزار دیهه بر حاصل جمع قلیلی برائے میعادی معین بصورت
مستاجری قرار یابد و دیگرے از راه طمع نفسانی به دادن اضافه اضعاف
مضاعف مستاجر چه امکان که عهد مستاجران شکسته شود و دل رعیت
خسته گردد سیرچشمی بمرتبه که زر نقد بقدر ماهیت و الوف که از سلف بطور انواع
ناجایز داخل خزانه عامره میشد یک قلم معاف شود و گاهی نظر بر توفیر محال
نه کشود و شفقت و مرحمت باندازه که هر غریب الوطن که باین آستانه
فلک نشانه حلقه بگوش گردیده یاد شفقت والدین از صفحه دلش فراموش
گردیده در تمام ملک محروسه حکم عام است و صلاے دوام که گردیتیمی را
به آب گوهر من خریدارم و چشم غنوده بخت خواب آلوده را بر روئے
دولت جاوید بیدار میکنم ایس هر بیچاره راکه نے وارث و والی در عالم خسته حالی
دانند برای پرورش بسرکار عالی رسانند چنانچه جوق جوق اطفال بیچاره
و النمانان آواره میرسند و از فیض پرورش بهره مندی گردند بانوگوی
قطاویده بخت خفته سان بیدار میشود و روی شاهد نهفته پدید آید
بنات سلیقه شعار را بر تربیت آنها می گمارد و حق پرورش آباء و امهات
می گزارد چون بحد شعور می آیند بتعلیم هنرهائے متنوعه بهره وافر می یابند
دیگری را کارچوبی می آموزند که از دستهائے بوقلمون نقش و نگار بر مخملها
بست و زند و گلدستهائے خوشنما و گلهائے جانفزا بر جانمازه و دیگر بساطها
و بر آن رایند و نگارخانه مانی و ... غرق عرق خجلت می نمایند و برخی را
معزالیس بیره بان و ساخت گمله بتعلیم میدهند و بر ناصیه یاقوت و زمرد داغ
ندامت می نهند و بعضی به دست خود را بهنر زرگری نگار می بندند و بر بال
تدرو و چاو درشفق می بندند چون لبساتین اچار و مربه عذب البیان ذائقه

احسان این مرتبه دوران می شوند و آیه آن یکاد را بر دست
صنعت خود می دمند مدرسه تعلیم این فنون موسوم بمدرسه وکتوریا است
لیسان نام خود قیصرهٔ شاهنشاه دیگر مدرسه ایست عجب بنائے عالی است که چو
مکانش طاق مینائے در شانست برج آسمان خوبی توان پنداشت یا شرفه ایوان
محبوبی باید انگاشت نظیر فردوس برین است و با چرخ اطلس همقرین بسر
بچه‌ها را بابکار بعد اکتساب فنون از سرکاری از دواج داده میفرمایند
که هر یک بسر خود دوکان هنر خویش کشایند زهی شفقت و زهی مکرمت چون
من هم در کنف امن آن همائے اوج شرف جا یافته ام و از فرط شفقت و مهربانی
آن ملقیس زمانی روا از وطن تافته بزبان سپاس گذاری اولازم آمده
و بر جبهه سجده شکرش متحتم لیس بخاطر گذشت که اگر بطور مینابازار ورقی چند
در صفت این دوکانداران هنرمند بدیه موریس سلیمان داشته آید
هر آئینه بیجا نخواهد بود و بیموقع نخواهد بود لاجرم مضامینی چند بطور
گلدسته پیش نظر سعادت اثر بندگان والا میگذارم و این
هدیه محقر را ذریعه سعادت خود می شمارم گر قبول افتد زهی عز و
شرف

آغاز بازار سکندری

بر نقاب کشایان چهره عرایس سخن و چهره آرایان مخدرات مضامین نو و کهن پنهان
نماند که درین هنگام فرخی فرجام متاع عیش و طرب را رونق بازار است و از جلسه
فرح و سرور هر جا انبار دوکان هنر گشاده است و سامان انبساط آماده یعنی

ترانه بازاری ارم تزئین رونقش طعنه زده چمن با کمال آراستگی و غایت
پیراستگی صورت زینت پذیرفته و طرفه نزهت کده بهار آگین دل نشان
و خاطرنشین طرح وقوع گرفته که دیده تقدس دیده سبوحیان محو نظاره جمال
جهان آرائی اوست و نگاه سپهر خرام ملکوتیان سرشار باده تماشای او
خاک پاکش را آب از چاه بابل داده اند و بنای کاخش را سحر کاران رو
نهاده چشم بد دور سواد فضایش سرمه چشم صفاهانست و غبار رهگذرش را
از بوی پیراهن یوسف گل بدامان دیده جهان دیده پیر فلک کشیده
هر چند گرد عالم گردیده بار مثل این بازار فرحت بار در خواب و خیال
هم ندیده رسته کدورت رفقایش بسان سینه آئینه دلان صافی سرشت
پاک و بیغش فضای صحن تیش مسکن او سینه چمن از خار خار رشک
صد چاک زمینش بسان خاطر باده پرستان طرب خیز و هوایش مانند حوصله
مستان شوق انگیز سراپای بوستان نزهت گلستان گلستان گلهای
خرمی در جیب و دامان هر بزد و خیابان خیابان طراوت و شادابی
در چشم نظارگیان می برد هر دو کانش کان خوبی و هر دوکان دارش
گنجینه محبوبی درین بازار عمر رفته را باز آرتا ازان برش نسیمت و نوا اندوزی
وزر قلب را به پذیری مشمار تا دست بخریداری متاع گران بهایش توانی
گشاد از هر بام و درش لطف عید پدیدار و از هر غرفه و منظرش لذت
بهشت آشکار هر دو کانش از اسباب تجمل آئین بسته و هر دوکان دارش
بسان ماه چهارده در برج شرف نشسته صفف دکان بیره و گله
بیره ساز تا پا از که لب نازکش هر دم سرخ چون رنگ پان از خون
خونابه نوشانست و دل بیدلان بسان بیره بسته دست حنائی آن

کمند انداز گردن مهوشان هرگاه دوکان خود گشاده نقد جان گرفته
بیره پان داده گلوری او قوت بخش دلهاے ناتوانست لبی پان
رخصت هوش و وداع ایمان ست طرفه درچاک یاقوتی است که نرگس
کم‌بسان بیره از غم برخود پیچیده از خوردنش مانند غنچه شگفته و خندان گردیده
سرخی رنگ از سبزی برگش برنگ باده گلگون از مینا عیان یا شفق
در زیر افق نمایان حقه ایست پر از کالاے جوانے که پیر الیش بصد جان
خریدار و لقمه نوشداروی صحت ست که رنجوران بهزار دل طلبگار
تو گوئی از سبز خط نوخطان پان و رنگ رخساره گلرخان سرخی آن و چونه
از یاسمین پیشانی صبح جبینان و فوفل از دلهاے سخت خوبان و کتهه از
عنبر سارائے زلف محبوبان و دانه هیل از خال نوشین لبان ساخته
طرفه معجونی سرشته اند که شکلش نسخه در قرابادین لوح محفوظ هم نوشته اند
خاصیتش گوهر دندان را لعل رمانی گردانیدن و چون سهیل یمن عقیق
لبهاے شیرین لبان بسرخی رسانیده یاقوت افزاے روح
روانست یاقوت دل و جانست بوئش از مشک اذفر دلرباتر و رائحه
اش از عنبر سارا جانفزاتر عجب خورش ملوکانه ست که ذایقه اش از جمله
مذوقات جداگانه است نے تلخ و نے شیرین نے ترش و نے نمکین
با اینهمه بالانشین خریداران جان بجان سپاری چون نثار زند
و نے برگان هم سر سودایش چون ندارند قیمتش نقد جانست مردم
زر قلب و روان شفق از رشک سرخی رنگش در خون نشسته
و در بند پیچ آن دلهاے مشتاقان بسته چه طلسم ست پر از رنگ
رخساره لیلے و خون دل مجنون و طرفه رنگین مصرعه ایست در بحر خفیف

بپیچیت مضمون دل زمرد از رشک رنگش مانند گل صد پاره و
یاقوت سیلانی را در برابر گلش جز رنگ بر رو شکستن از حجت خجلت
چه چاره دل زمرد و یاقوت از غایت ندامت آب گردیده تا بخاک پای
درخت بابنش رسیده ست زهی زمردی که آبش برنگ آتش یاقوتی
موجب سرسبزی جان و هوایش چون خاک جنت عنبر افشان
هنگام خوردن میوه لب چون غنچه خوشبو و رنگین و دهان لسان
نافه آهوی چین بمدحت گلگل آن زبان مانند گلبرگ رنگین و دهان چون
طبلهٔ عطار مشک آگین سرخ ریزهای گلش همچو نقش الماس در جگر
یاقوت گذاشته و سبزیهای آن در سینهٔ زمرد تخم الفت کاشته
کهنه اش در رنگ و بو برشمامهٔ عنبر فایق و چونه اش در سپیدی مانند صبح
صادق دانه های بیل نیز بی قال و قیل خال رخساره حوران خلد برین و گل
قند در تندی چون خوی آتشین و دهان شیرین حراف خوردنش بسا سم (?)
آن مانند تلخی بادهٔ تند ربا و پسته و بادام آن مثل نقل مجلس نشاط افزای
زرده اش چون می فرنگ هوش ربا و تلخیش مانند تلخی نخوت کج کلاهان پرداز
آوکاش زائگان نمیرود و مرهم زخم دلهای خستگان میشود
صفت دوکان آن کاران گوناگون است و دانا این کار
عجب و فنون اگر از حساب خانه یک انبیرون رود تمام کارخانه نقش ونگار
زبون شود سوزنش سری و شیت از آن سیاه کاکل فرشته
وبیش قطر مانند و هزار سال را ه بنشسته سبحان الله چمن گلکاری
آن بیخزان است و سبزی و شادابی گلزارش بهار جاودان بیت
درختانش نادیده روی خزان همه چون امل های پیران جوان

ورشان این باغ و بستان صادق برآمده و نقل بر اصل نقشه در
خوبی و صفات فایق برآمده هر که برین مصلا نماز گذارد باغ ارم پیش نظر دارد
تازگی گلهایش نور افزای نگاه عاقبت بینان و شادابی بخشش فرح و
قوت جان چله نشینان پیش رنگ لاجوردی او فلک لاجوردی رنگ
باخته و زرد روی سرخی آن شفق رو ساخته سپیدیش از سپیدی صبح
فردوس برین ست و سوادش از طرهٔ زلف حور عین بیشی آن از اوراق سبز
درخشان جنان و زردیش رونق خورشید رخشان بوالعجب نگارخانه چین است
و زیبا بهار کاشانه خلد آگین دام نگاه است که هنگام نظاره نظر نمی تواند بازگردد
و بیشک فرخ است که گل عارض خوبان برنگ گلهایش نمی تواند رسید تا و علم
حساب و هنر خیاطت مناسبت طبیعت نباشد نقش این کار درست نمی تواند
نشست و تا و رفوی دلپذیر تصویر در هر رسانه بود حسن این نقش صورت
نمی تواند بست الغرض کار او فنی از صنایع خالق بیچون ست بل و نه
صنعت آن بی شبهه و بی منصب خلاء آبیاری آب و تخم پاشی گلستان
زار می شگفانیدن کار است عجیب بغیر از دامن و بسل جمینا زبان سیمه
امر است غریب صفت دوکان رنگریز کارگاه صباغ رنگین او رنگ
چهره خود مینماید دل نظارگیان برنگی دگر می رباید چرا نباشد که از روی
بود و من احسن من الله صبغة می فرماید عجب طرح نو قلمون
کار است و طرفه رنگ آمیز و صنعت شعار که ابرهای رنگارنگ از آسمان
بر زمین فرود آورده و از پارچه های گوناگون دل تماشائیان برده
رنگین اداهای او نقش بلیغی بسته که گلرخان را بصد آب و رنگ از ندامت
نقاب بر رو کشند از پارچهٔ ارغوانی او لاله را داغ حسرت در جگر و رنگ

براے چشم تماشاییان سرمایہ نور نظر فرد گلنارش حاصل صد بدخشان و رنگ
زردش کہ نوبہار نزهت الناظرین در شان اوست مانند کشت زعفران
سرور بخش دلہاے پیر و جوان در گلشن شبنم بر رخ گل نشستہ بلکہ
گل از خوے خجلت رنگ گلابی آن آب گشتہ جامہ گلگون نیش را از رنگ
گل یافتہ اند و حریر ایران در برابر آن رتافتہ رو تافتہ اند رنگ سبز زمرد فامش
محسود چرخ مینایی و خلعت فاختہ موزون براے سرو قدان چمن زیبای
از رنگ خاکستری آن دل سمندر کباب و براے سہاے مشتاقان بیتاب سیماب
رنگ نیلوفری در لطیفہ حرارت با نیلوفر ہم اثر و پارچہ پشکیلش از کاکل عنبر بویان
رعناتر جامہ آبی او آتشی افروختہ و رنگ فاختہ را از آتش رشک سوختہ
... بابش بسان رخت کعبہ محترم نزد ہر خاص و عام ... اندام
مہرویان شتری جبین مانند طلوع خورشید در شام موجب استعجاب
تمام از رنگ انگوری آن تاک انگور بر خود پیچیده و از غایت ندامت باده
از مینا مانند عرق از پیشانی چکیده پیش رنگ عنابیش گلرخان عناب
میگزند و پارچہ بوقلمون و افشان او محسود دیبا و خز ...
امید عالم سبز گردانیده و رنگ کاسنی ...
زنگاری او ہم دلہاے خ ... ے خوبان بستہ
صفت دوکان ... دالیقہ احبار مانند شوخی
انشند ... ی مانند دشنام شکرلبان زیبا
... وب فروشان بہجت ادا و ملاحتش مانند ملاحت
صبیح ... افزایش محبت عذوبت آگین کہ از بردن نامش کام
و زبان واصفان شکرین است جان شیرین بر سر تره آن نثار رد یوسف

مصری در چاه الفتش گرفتار قندش از شیرهٔ جان و آتش از شهد روان
پرورده آسیب وہی از منفعت پرواز منفعت تہی شیر و آن شمشیر
آب حیوانست که زندگی بخش اثمار بیجالست ذایقه اش خوشگوار تر
از فواکه فردوس برین قوامش صاف تر از صبح نورانی جبین آئینهٔ دور
جنب آن از زنگ الم گداخته است قند دل اهل اشراق پیشش او ساخته
ازبسکه بتوصیف شیرینی شیره مربائے او سر دو لب بہم چسپیده
لاجرم مضمون تعریفش از دل بزبان نرسیده و تحریرش ختم گردیده
فقط

تمت

ہزاران ہزار شکر اوس آفریدگار عالم رب اعظم کو لائق ہے کہ جس نے دفتر عالم کو
ایک دو ورقہ دوجہان میں مرتب فرمایا اور درود نامحدود اوس فصیح عرب و
عجم پر سزاوار ہے کہ جس کے کلام میں مضمون باطل نے دخل نہیں پایا اما
بعد موزون طبعان نکتہ رس اور منشیان پاک نفس کو ظاہر ہو کہ جناب فیضمآب
عالی مناقب والا مراتب قدر دان ہنر و منزلت شناس ذی جوہر فیض گستر
شریف پرور والاہمم عطارد رقم منشی رام سروپ صاحب
مالک مطبع دلکشا ادام اللہ برکاتہم نے فیضرسانی کو کام فرمایا افادۂ طلبا عصر کا
خیال آیا بہ این وجہ حکم طیاری بازار سکندری میں تصنیف علامۂ عصر یگانۂ دہر
فخر خاقانی رشک سعدی لقمان دوران جالینوس زمان مقبول کونین حکیم محمد
اصغر حسین صاحب سلمہ رب المشرقین کا فرمایا تبا [illegible] ماہ دسمبر سنہ [illegible]
کو یہ گلدستۂ فصاحت و حدیقۂ بلاغت کہ مسمی [illegible] چھپکر طیار ہوا و قابل
ملاحظۂ شایقان روزگار ہوا فقط احقر محمد امداد علیخان [illegible] خوشنویس مطبع دلکشا

٣١٥٨